

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 23. — Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.10.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

КУЛЬТУРА ВІЛЬНОГО ЧАСУ СТУДЕНТІВ

Завдання вищої школи полягає в підготовці майбутнього спеціаліста, здатного до різноманітних видів творчої діяльності: професійної, соціально-політичної, громадської, соціально-культурної. Рівень підготовки спеціаліста до творчої діяльності визначається рівнем сформованості культури особистості випускника, важливу складову якої становить культура вільного часу. У науковій літературі можна натрапити на такий афористичний вислів, що вільний час – це дзеркало загальної культури особистості.

Визначення поняття “культура вільного часу” обумовлено розумінням сутності культури взагалі (існує більше 360 визначень поняття “культура”). Не маючи можливості звернутися навіть до оглядового аналізу різноманітних підходів визначення та тлумачення такого феномену, як культура, зауважимо, що в своєму дослідженні ми використовуємо визначення культури, яке міститься в роботах Ю.Л.Афанасьєва, С.Д.Безклубенка, С.М.Іоннікової, М.С.Кагана, Л.К.Круглової, В.М.Межуєвої, Е.В.Соколова та інших. Відповідно до їхнього трактування, культура є мірою і способом реалізації сутнісних сил людини в соціальній діяльності, способом організації та розвитку людської життєдіяльності, утіленої у продуктах матеріальної і духовної праці, у системі соціальних норм, у духовних цінностях.

Отже, феномен культури пов’язаний з поняттям “розвиток”, її сутністю вважається процес формування людської особистості, тому що важливим продуктом культури є сама людина, тобто, можна дійти висновку, що культура – це якісний показник діяльності. “Поле” культури включає в себе різні способи й результати людської діяльності, тому людина повинна оволодіти наявними в конкретному суспільстві умовами соціального життя та діяльності.

Ступінь опанування цими умовами й характеризує рівень розвитку людини - її культуру.

Ці основні положення були використані дослідниками при визначенні поняття “культура вільного часу”, яке у різних авторів набуває значної варіативності. Наприклад, І.М.Суботін визначає культуру вільного часу як “культуру особистості”, яка виявляється в уміннях зберігати час, регулювати тривалість тієї чи іншої діяльності, дотримуватися часових пропорцій, визначеного ритму, що, безумовно, відбивається на структурі вільного часу студентів. Основними складовими структури автор називає “дозвілля” і “більш піднесену діяльність”, отже, вбачає головним завданням дотримання співвідношення занять цих двох структурних елементів[1,14]. Цю думку поділяє С.В.Кузьмін, який розглядає культуру вільного часу як фактор соціалізації особистості. Аналізуючи основні структурні елементи вільного часу: дозвілля і більш піднесену діяльність, автор у своєму дослідженні визначає кількісні та якісні характеристики культури його використання. До кількісних він відносить обсяг та структуру, а до якісних – зміст і сутність вільного часу. Критеріями культури вільного часу автор визнає усталеність, повторюваність тих чи інших видів занять у вільний час; спосіб і форму дозвіллевої діяльності; цільову спрямованість і мотивування занять; рівень власної вибіркової активності й творчої особистості [2,11]. Вітчизняний дослідник В.М.Піча визначає культуру вільного часу як спосіб опанування творчим потенціалом вільного часу, реалізації та збагачення в процесі вільної діяльності основних сутнісних сил людини. Акцентуючи увагу на тому, що основою культури вільного часу є усвідомлена вільна діяльність, яка духовно й фізично розвиває особистість, автор зауважує, що культура вільного часу – це проблема його змісту, засіб та рівень його якісного освоєння з погляду реалізації і збагачення людських сутнісних сил.

Культура вільного часу передбачає: розвиненість структури, що обумовлено кількістю її елементів і домінуючою роллю тих із них, які мають найбільш розвиваючий характер; оптимальне співвідношення елементів його структури; визначену послідовність і тривалість видів діяльності, їх періодичність, ритм, насиченість, інтенсивність на цьому відрізку часу; ступінь співвідношення рекреаційної та розвиваючої функцій вільного часу, активних і пасивних форм засвоєння духовних цінностей, спілкування та творчої діяльності тощо [3,8,23]. Ці положення були наслідком розвитку ідей про культуру вільного часу, окреслених ще на початку 80-х років дослідниками Л.О.Аза та В.А.Піддубним, які визначили два його аспекти: вплив дозвілля на культуру особистості й культуру самого вільного часу. Критерій культури вільного часу, на думку авторів, повинен відображати прагнення людини виразити свою сутність, виявити соціальну активність, бо саме остання конкретизує принцип усебічного розвитку особистості, поєднує його з природою вільного часу як часу особистого визначення згідно з бажаннями та потребами індивіда. На думку дослідників, цей бік сутності вільного часу й характеризує його культуру [4,24-25]. З іншого погляду визначає культуру вільного часу Е.В.Соколов. Культуру дозвілля автор розуміє як спосіб організації, форму матеріально-технічного забезпечення і нормативно-ціннісної регуляції дозвілля, а також як змістовне багатство вільної життєдіяльності, ступінь розвитку особистості, досягнення гармонії родових та індивідуальних потенцій людини [5,34]. Великого значення надав вивченню особливостей культури використання вільного часу

Г.П.Орлов, який, до речі, увів це поняття до наукової термінології. Учений визначає, що культура використання вільного часу – це включення до практики найбільш раціональних навичок, традицій, а також науково-обґрунтованих теоретичних розробок часової організації людської діяльності, спрямованих на оптимальне регулювання фонду суспільного часу. Останню тезу автор пояснює тим, що в сучасному житті значно збільшуються акумулятивні можливості часу. Індивідуальна діяльність стає немовби суспільним надбанням і саме індивідуальні часові фонди складають фонд часу суспільства [6,26].

Заклики науковців стосовно необхідності розробки часових моделей організації вільного часу різних соціальних груп лунають постійно. Вони достатньо аргументовані: існують науково обґрунтовані рекомендації виробничої діяльності, навчального процесу. То чому ж відсутні хоча б на рівні пропозицій прогностичні рекомендації стосовно вільночасової діяльності? У системі вищої освіти також відсутня сама модель раціонального бюджету часу студентів, модель оптимальної структури та змісту організації їхнього вільного часу, хоча всі дослідники способу життя студентства одностайні в тому, що формування особистісної культури майбутніх спеціалістів, реалізація їхнього творчого потенціалу найактивніше відбувається саме в сфері вільного часу. Це нагальна потреба педагогіки вільного часу і розробляти такі моделі необхідно комплексно із залученням науковців, спеціалістів багатьох напрямів: соціологів, психологів, біологів, медиків, педагогів, кібернетиків та ін.

Аналіз наукових підходів до визначення сутності культури вільного часу дозволив зафіксувати як деяку їх розбіжність, так і загальні положення. Суперечливість позицій полягає в самій необхідності поставити в один ряд такі дефініції: “культура вільного часу”, “культура дозвілля”, “культура використання вільного часу”, “дозвілєва культура” тощо. Ці розбіжності, на наш погляд, обумовлені, по-перше, необґрунтованим ототожненням у наукових розвідках понять “вільний час” і “дозвілля”, та, по-друге, різними предметами наукового аналізу: одні дослідники розуміють культуру вільного часу як темпоральну категорію суспільства, інші визначають якісний показник використання вільного часу його суб’єктом (суспільством, групою, індивідом).

Відповідно до мети й завдань нашого дослідження ми аналізуватимемо культуру вільного часу за рівнем його використання. Тому важливим для нас був висновок, загальний для всіх підходів, а саме – зосередження уваги на змістовних характеристиках вільного часу, тобто тих видах діяльності й заняттях, які найбільш поширені в його структурі.

Перелік таких занять і способів проведення вільного часу сьогодні становить понад 500. Існують різні класифікації, які включають від півтора десятка до сотні видів діяльності. Стосовно змісту вільного часу студентів існує декілька варіантів класифікації їх занять. Достатньо поширеним вважається звичайний перелік видів діяльності, послідовність яких визначена за конкретним принципом (уподобання, поширеність у студентському середовищі, тривалість тощо).

Відомі також варіанти класифікацій, у яких заняття згруповані за характером діяльності, змістом, спрямованістю. В одному з досліджень, наприклад, зміст вільного часу учнівської молоді, тобто види діяльності, подано з розподілом на чотири групи, а саме: 1) діяльність, пов’язану з освоєнням соціальної інформації (читання, відвідування театрів, виставок, перегляд телепрограм, спілкування з мистецтвом тощо); 2) діяльність, пов’язану із соціальним спілкуванням (бесіди, зустрічі, обговорення, прогулянки, громадська діяльність); 3) індивідуальне проведення часу (аматорські заняття, пасивний відпочинок, прогулянки тощо); 4) спорт як особливий вид діяльності у вільний час, у якому поєднані функції соціального спілкування, а також специфічні. Обидва розглянуті вище варіанти, на наш погляд, недостатньо відображають цільове призначення вільного часу студентів.

Наступна класифікація спочатку розподіляє весь вільний час на суспільно детермінований та дозвілля, яким підпорядковані сім груп занять, об’єднані за змістом діяльності: громадська робота, науково-дослідна робота, виховання дітей, спортивно-масова робота, культурно-естетична діяльність, комунікативно-інформаційна діяльність, відпочинок та розваги. Цей варіант більше відповідає плану виховної роботи, його основним напрямом, але йому бракує, на наш погляд, урахування специфічних особливостей вільночасової діяльності.

Недоліками багатьох класифікацій видів діяльності студентів у вільний час стають обмеження, які не дозволяють визначити різні рівні активності й самостійності студентів, а також виключення занять, що мають антигромадський характер, унаслідок чого знімається дуже важлива проблема зі з’ясування причин поширення в студентському середовищі девіантної поведінки. А проблема така існує і набуває особливої актуальності. Достатньо звернутися до ґрунтовних наукових досліджень, присвячених проблемам девіантної поведінки молоді, щоб отримати серйозну інформацію не тільки для роздумів, але й дій. Якщо на початку 80-х років минулого століття основна доля правопорушень припадала на учнів ПТУ (41%), учні загально середніх шкіл посідали друге місце (35%), а студенти – третє (15%), то сьогодні цей чорний список очолюють саме студенти [7, 96-102]. Основними причинами девіації визнаються соціальна несправедливість, що панують у суспільстві, і пов’язані з ними відчуженість, дисбаланс між потребами й можливостями їх задовольнити, об’єктивні та суб’єктивні відмінності перш

за все матеріального становища, невідповідність в очікуваннях і реальних оцінках. Отже, віддаючи належне потужному потенціалу системи вищої освіти нашої країни, її багатим традиціям позанавчальної виховної роботи зі студентами, усе ж таки вважаємо за необхідне в жодному разі не обминати негативних виявів у будь-якій сфері життєдіяльності студентів, зокрема у царині вільного часу. Саме це ми мали на увазі, розробляючи систему занять студентів не з позиції формального визначення конкретних груп, а з урахуванням психологічних характеристик кожного з видів діяльності. У цій роботі ми використовували базові положення ґрунтовного дослідження Г.А.Свтеєвої, присвяченого психолого-педагогічним основам використання вільного часу [8,10]. Його цінність полягає у визначенні понять “вільний час”, “дозвілля” та “відпочинок” із психологічних позицій. Поняття “відпочинок” у цьому дослідженні трактується автором не як вид діяльності чи їх сукупність, а як фізіолого-психологічна характеристика стану людини. Він “може здійснюватися і в складних заняттях (у визначених часових та енергетичних мережах), і в активних формах, інакше кажучи, шляхом переключення з одних занять на інші”. Дослідник визначає дозвілля як частину вільного часу, присвячену найбільш поширеним заняттям переважно рекреаційного характеру, на рівні більш чи менш пасивного відпочинку, розваг та елементарних форм просвітництва. Поняття ж “піднесеної діяльності” автор визначає як діяльність, що вимагає більш високих рівнів розвитку мотивації та здібностей, а тому й більш високої кваліфікації педагогічного керівництва. Вона включає самоосвіту, громадську, наукову діяльність, різні види художньої самодіяльності й творчості та спрямована на розвиток здібностей до відтворення та набуття духовних цінностей.

На підставі цих дефініцій, а також за ознаками характеру мотивації активності й самодіяльності особистості були визначені три основні рівні використання вільного часу:

- 1) заняття, що активно розвивають здібності й створюють можливості творчості (піднесена діяльність);
- 2) заняття, які задовольняють духовні та фізичні потреби (дозвілля);
- 3) заняття межові (стосовно творчих та соціальних потенцій особистості) та деструктивні (антикультурні).

Першу групу (піднесена діяльність) утворили види діяльності, які розвивають здібності. Вона складається з двох підгруп, одна з яких уміщує продуктивні (творчі) заняття, друга – репродуктивні з елементами творчості. До підгрупи продуктивних занять віднесені різноманітні види самодіяльної творчості. До другої – самоосвіта, громадська й політична діяльність, заняття в аматорських об'єднаннях, задоволення релігійних потреб.

Друга група (дозвілля) вміщує види діяльності, які задовольняють пізнавальні, фізичні та емоційні інтереси й потреби та стимулюють відповідні види активності. Цю групу складають три підгрупи, перша з яких вміщує пізнавальні заняття (перегляд телепередач, відвідування концертів, театрів, кіно, виставок, музеїв, спортивних видовищ, тематичних вечорів, участь у різних видовищних акціях); друга підгрупа включає заняття, які задовольняють фізичну активність (прогулянки, поїздки за місто, подорожі, заняття спортивного типу тощо); третя підгрупа складається, в основному, із занять, які сприяють емоційній активності (ігри, атракціони, дискотеки, вечірки тощо).

Третя група вміщує заняття, надмірне захоплення якими не сприяє розвиткові особистості, а скоріше гальмує його. Зловживання цими заняттями негативно відбивається на раціональності використання вільного часу (лежання, ледарювання тощо) та деструктивних (хуліганство, бійка, зловживання алкоголем, наркотиками, азартні ігри та інші антикультурні заняття).

Від того, наскільки репрезентовані в структурі вільного часу студентів заняття кожної з цих груп, у яких часових пропорціях вони реалізуються в практичній діяльності, наскільки консервативні, стійкі визначені заняття у добовому, тижневому та роковому режимах, залежить рівень культури часу кожного студента. Безумовно, у цій класифікації різниця між основними групами вкрай відносна й умовна. Вони визначаються з метою оптимізації педагогічного керівництва щодо формування в студентів раціонального використання вільного часу з урахуванням і поступовим сприянням дедалі більшій активності особистості.

У процесі нашого дослідження, оперуючи наявністю в структурі вільного часу студентів занять різних рівнів активності та їх відповідності процесу всебічного розвитку особистості, ми визначасмо три рівні культури вільного часу студентів: високий, середній, низький. Високий рівень характеризується домінуванням станом творчих видів діяльності, які сприяють реалізації студентом особистісного культурно-творчого потенціалу. Середній рівень передбачає переважність засвоєння культурних цінностей у сполученні з їх творенням. Низькому рівню притаманна наявність у структурі вільного часу занять, спрямованих на опанування культурних цінностей та елементів явної антикультури.

Отже, культура вільного часу студентів – це ступінь реалізації соціально-культурного потенціалу особистості в умовах культурно-дозвілєвої діяльності, рівень набутих нею навичок регулювання вільного часу та готовність студентів до участі в соціально-значущих видах вільночасової діяльності. Тобто культура вільного часу студентів – це інтегральний показник якості його використання, який передбачає розвиненість структури вільного часу студентів і домінуючу роль у ній тих занять, що

мають найбільш розвиваючі характеристики; оптимальну взаємозалежність елементів структури; визначену послідовність видів діяльності та їх періодичність; рівень співвідношення рекреаційних і розвиваючих функцій вільного часу, активних і пасивних форм утвердження духовних цінностей, спілкування та творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

23. Субботин И.М. Свободное время как важный фактор формирования гармоничной и развитой личности: Автореф. дис. ... канд. филос. наук. – М., 1989. – С.14.
24. Кузьмин С.В. Культура свободного времени как фактор социализации личности: Автореф. дис. ... канд. филос. наук. – Минск, 1985. – С.11.
25. Пича В.М. Свободное время: Тенденции и проблемы развития: Автореф. дис. ... канд. филос. наук. – К., 1992. – С.8, 23.
26. Аза Л.О., Піддубний В.А. Соціальна цінність вільного часу. – К.: Знання, 1974. – С. 24-25.
27. Соколов Э.В. Свободное время и культура досуга. – Л.: Лениздат, 1977. – С. 34.
28. Орлов Г.П. Свободное время и личность. – Свердловск: Сред.-Урал. кн. изд-во, 1983. – С.26.
29. Бандурко А., Соболев В. Молодежь: занятость и преступность // Современное общество. – 1994. – №4. – С.96-102.
30. Евтеева Г.А. Психолого-педагогические основы использования свободного времени: Автореф. дис. ... докт. филос. наук. – Л., 1980. – С.10

Одержано редакцією 24.04.2002.

УДК: 379.8
ГРАБ

О.В.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ОРГАНІЗАЦІЮ ДОЗВІЛЛЯ

Нині українська спільнота перебуває у стані подолання кризи, що охопила всі сфери життєдіяльності нації. Процеси національного самовизначення, демократизації та гуманізації визначають нові проблеми освіти й виховання підростаючого покоління. Духовне становлення особистості передбачає використання нових виховних засобів, організацію дозвілля, що позитивно впливають на вирішення завдань духовного виховання молоді. Триває пошук нових моделей організації творчого виховного процесу, який сприяв би максимальному розвитку особистості. Нові цінності у вихованні вимагають і нових підходів до побудови педагогічного процесу: нової логіки, нової технології. А вирішальна роль у процесі становлення особистості належить соціальному впливові, соціокультурним факторам, які вводять людину в соціальний світ.

Категоріальна ознака „вплив” у широкому розумінні відіграє важливу роль для розкриття сутності базового поняття „виховання”. Варто відзначити значущість опосередкованого впливу в людській діяльності та підкреслити його перетворювальний характер, розібратися, як же потрібно будувати навчально-виховну діяльність, щоб вона виступила потрібним компонентом єдності моральної свідомості, поведінки й перейшла у форму суспільної корисної діяльності? Педагог із твердими науковими поглядами й переконаннями завжди прагне провадити ці погляди й переконання в життя, відповідно організовуючи виховання, навчання та дозвілля молоді.

Наша національна школа озброює своїх вихованців основами наук, розвиває розумові здібності, формує науковий світогляд, прищеплює їм навички і вміння трудової діяльності, дисципліни, культури поведінки, формує передові погляди у свідомості й поведінці підростаючого покоління. Не можна забувати, що в процесі навчально-виховної роботи ми повсякчас повинні проводити роботу з морально-естетичної освіти молоді, бо вона, одержавши знання і освіту, не робиться автоматично освіченою морально. Людина може володіти великим розумом, але не бути спроможною розуміти необхідність виконання деяких норм моралі, розібратися у власних почуттях.

Можна запропонувати декілька видів робіт педагога-організатора дозвілля:

1. На базі гуманітарних дисциплін потрібна організація діяльності молоді, направлена на збір матеріалів про національних героїв, видатних людей рідного краю, розгляд краєзнавчої тематики у відповідності зі змістом навчального матеріалу із вивчення рідного краю. Така робота допомагає підростаючому поколінню зрозуміти зв'язок часів і поколінь, а також історію, культуру, економіку країни, формує любов до свого народу, рідного краю, місця, де й самі проживають.

За зібраними матеріалами можна оформити ілюстрований альбом, наприклад „Наше місто – Рівне” або „Наше село – ...” із такими розділами: „Історія нашого міста (села)”, „Рівне (...) – сьогодні”, „Кращі люди міста (села)”, „Наш вуз”, „Наші друзі” та ін.

ЗМІСТ

Вступне слово.....	3
Малафійк І.В. Системний підхід у дидактиці.....	4
Коновалова В.Б. Комунікативність як один з виразників системно-розвивального підходу під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі.....	9
Шевчук О.А. Системний підхід у реалізації програми “Основи валеології”.....	11
Пеньковська Н.М. Рефлексія як новоутворення молодшого шкільного віку.....	13
Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	16
Воронюк І.В. Розвиваючі психологічні засоби стимулювання творчості молодших школярів.....	18
Єдімент Л.І. Застосування музичних редакторів в умовах системно-розвивального навчання учнів середніх класів.....	21
Поніманська Т.І. Філософсько-педагогічна сутність гуманістичного виховання.....	23
Пальчевський С.С. Розвиваючі основи контролю і оцінки сугестопедичної навчальної діяльності.....	26
Дичківська І.М. Система розвивального навчання О. Декролі як інноваційна педагогічна технологія.....	29
Максим’юк С.П. Суть, передумови та етапи становлення системи розвивального навчання.....	32
Бєлова С.А. Проблеми розвивального навчання в теорії та практиці німецької реформаторської педагогіки початку ХХ ст. (“педагогіка особистості”).....	34
Бандура Р.Р., Рудь Г.В. Розвивальне навчання в історичному аспекті.....	38
Хролець О.І. Виховний і розвивальний потенціал уроків читання.....	41
Мороз Л.В. Проблема засвоєння лексики як розвитку розумової діяльності студентів.....	43
Галатюк Ю.М. Проектування творчої навчальної діяльності з фізики як система дидактичних задач.....	47
Малафійк І.В., Опанасик А.В. Окремі шляхи реалізації продуктивного навчання у системі підготовки майбутнього спеціаліста.....	51
Остапчук М.В., Бабійчук Т.П. Шляхи підвищення ефективності навчального процесу.....	54
Суботіна Ю.А. Сприйняття геометричних образів учнями 5-6 класів на уроках математики за допомогою візуальних засобів POWER POINT.....	58
Малафійк О.І. Про організаційно-педагогічні заходи з розвитку уяви та образного мислення у школярів на комп’ютерній основі.....	60
Пікалова В.В. Педагогічні можливості використання макроконструкцій у пакетах динамічної геометрії.....	61
Семенюк М.П., Степанюк С.В. Оптимізація корекційного навчання молодших школярів із загальним мовним недорозвитком.....	64
Оксенюк О.В. Духовний розвиток – системоутворюючий чинник гуманітарних знань.....	67
Мунтян С.Г. Методологічний аспект навчання студентів іноземних мов.....	69
Соколовська С.В. Рухливі ігри на заняттях з іноземної мови в дитячому садку.....	71
Редько В.Г. Визначальні тенденції в конструюванні змісту шкільного підручника іноземної мови.....	75
Поривай С.Д. Творчий розвиток особистості школяра засобами музичного мистецтва.....	78
Швидків Г.Р. Дидактичні принципи вокального навчання студентів музично-педагогічних факультетів вищих закладів освіти.....	82
Кіндрат В.К. Проблема сенситивних періодів онтогенезу молодшого школяра у фізичному вихованні.....	85
Вербець В.В. Теоретичні основи формування соціологічної культури молоді.....	87
Фіщук В.Г. В.О.Сухомлинський про самовиховання підлітків.....	90
Терешко Л.В. Актуальність проблеми формування загальнолюдських цінностей особистості.....	92
Цюлюпа С.Д. Культура вільного часу студентів.....	95
Граб О.В. Вирішення проблем освіти у вихованні молоді через організацію дозвілля.....	99
Середович В.В. Розвиток пізнавальної активності молодших учнів на основі поєднання навчання з образотворчою діяльністю.....	101
Степанець Л.І. Удосконалення мовленнєвої діяльності школярів в умовах гурткової роботи школи.....	104
Новоселецький М.Ю., Янцур М.С., Дем’яненко І.О., Федорова І.Л. До проблеми адаптації студентів-першокурсників рівненського державного гуманітарного університету.....	105
Бондаренко М.І. Активізація навчального процесу у вищому навчальному закладі через самостійну роботу студентів.....	113
Сілков В.В. Дякі аспекти створення концепції теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів.....	117
Ікуніна З.І., Трубник І.В. До питання формування розумових операцій у дошкільників при проведенні дидактичних ігор та занять.....	121
Семеног О.М. Формування мовної особистості майбутнього вчителя.....	125
Дронова О.О. Психолого-педагогічні умови розвитку дитячого малюнка засобами казки.....	130

Іванова А.В. Проблема формування національної самосвідомості молоді в системі розвиваючого навчання.....	134
Огурцова С.В. Особливості занять ліпленням у контексті “Базового компоненту дошкільної освіти в Україні”.....	137
Джура О.Ф. Основні наукові принципи Б. Яворського у вченні про ладову організацію музичного мистецтва.....	140
Гаврилова Г.П. Літературна підготовка майбутніх учителів-словесників в умовах національного відродження (народознавчий аспект).....	144
Герман Н.В. Безпека життєдіяльності дитини у педагогічних поглядах М.М. Коцюбинського.....	148
Водолага Н.В. Добір методів навчання в роботі з дітьми різного віку.....	150
Ярмак Т.М. Деякі питання підвищення ефективності індивідуальних занять з фортепіано.....	155
Журба Л.В. Навчання домашнього читання англійською мовою на комбінованих факультетах (англійська мова як друга спеціальність).....	160
Георгян Н.М. Ритміка як засіб розвитку рухової культури дітей старшого дошкільного віку.....	166
Маркус Н.В. Особливості застосування інформаційних технологій як засобу гуманізації навчання молодших школярів.....	171
Гумінська О.О. Розвивальне навчання на уроках музики.....	173
Відомості про авторів	177

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Малафіїк І.В.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.08.2002 р. Підписано до друку 31.10.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 25,65. Обл. вид. арк. 26,54. Замовлення № 15/1. Наклад 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20